

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Orman Okulunun Rolü Üzerine Öğretmen Deneyimleri

Teachers' Experiences on the Role of Forest School in Social Studies Teaching

Kudret Aykırı¹, Yıldıray Aydın²

¹Dr. Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi, kudretaykiri@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-2413-0593>)

²Dr. Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, yildirayaydin48@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0001-8848-7463>)

Geliş Tarihi: 19.08.2023

Kabul Tarihi: 23.09.2023

ÖZ

Orman okulu ormana yabancılaşmayı azaltmayı ve ormana yakınlığı artırmayı amaçlayan disiplinlerarası bir felsefedir. Bu disiplinlerden biri sosyal bilgilerdir. Literatürde sosyal bilgiler öğretimini orman okulu ile ilişkilendiren az sayıda çalışma bulunmaktadır. Mevcut çalışmalar da bu alanın önemli paydaşları olan öğretmenlerin deneyimlerine odaklanmamaktadır. Bu duruma bağlı olarak sosyal bilgiler öğretiminde orman okulunun rolü üzerine öğretmen deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca bağlı olarak araştırma nitel araştırma olarak desenlenmiştir ve durum çalışması yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma grubu ölçüt örnekleme tekniği ile belirlenen yedi sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Veriler görüşme protokolü ve etkinlik planları ile toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; öğretmenler, sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimini anlamlı bulmuştur. Öğretmenlerin en çok dikkat çektikleri öğrenme alanı insanlar, yerler ve çevreler olmuştur. Sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimlerinden hem öğrencilerin hem öğretmenlerin kazanım elde etmeleri olasıdır. Gerekli hazırlık ve önlemler ile bu tür deneyimlerde herhangi bir problem yaşanmaz. Sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimlerinde daha fazla orman etkinliklerine başka bir ifade ile riskli görevlere/oyunlara yer verilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın orman okulu yerine tercih ettiği doğa ve fen okulu kavramsallaştırmasında öğretmenlere göre doğa kavramının kullanımı uygundur ancak sınırlılık getirdiği için fen kavramı yerine başka kavramlar kullanılabilir. Bulgular sosyal bilgiler öğretiminde öğretmen deneyimlerine göre orman okulunun rolü üzerine fikir vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, orman okulu, doğa ve fen okulu, sınıf öğretmenleri.

ABSTRACT

Forest school is an interdisciplinary philosophy that aims to reduce alienation from the forest and increase proximity to the forest. One of these disciplines is social studies. Few studies in the literature link social studies teaching with forest school. Existing studies do not focus on teachers' experiences, who are important stakeholders in this field. Depending on this situation, it is aimed to examine teacher experiences on the role of forest school in teaching social studies. Depending on this purpose, the research was designed as qualitative research, and the case study method was preferred. The study group consists of seven primary school teachers determined by criterion sampling technique. Data were collected through interview protocol and activity plans. The descriptive analysis method was preferred to

analyze the data. According to the research results, Teachers found the forest school experience meaningful in teaching social studies. Teachers paid the most attention to the learning area of people, places, and environments. Both students and teachers can gain from forest school experiences teaching social studies. With the necessary preparations and precautions, such experiences will have no problems. In social studies teaching, more forest activities and risky tasks/games should be included in forest school experiences. According to the teachers, the concept of nature is appropriate in conceptualizing nature and science school, which is preferred by the Ministry of National Education instead of the forest school. However, other concepts can be used instead of the concept of science since it brings limitations. The findings provide insight into the role of forest school in social studies teaching according to teachers' experiences.

Keywords: Social studies, forest school, nature and science school, primary school teachers.

GİRİŞ

Orman okulu bir felsefe ve ahlaki ilkelere dayalı bir fikir, tutum, eğilim ve duruş anlamına gelen ethostur; başka bir ifade ile orman okulu kavramı ile kastedilen bir yer/tesis değil felsefedir [Forest School Association (FSA), 2023a]. Bu nedenle okulların orman okulu olması mümkün değildir, ancak okullar öğrencilerine orman okulu programı sunabilir. Orman okulu “ormanlık bir ortamda uygulamalı öğrenme yoluyla güven kazanmak ve geliştirmek için her yaşa düzenli fırsatlar sunan ilham verici bir süreçtir” (Murray & O’Brien, 2005). Bu süreçte ideal alan orman/ağaçlık bir alandır; ancak katılımcıların yaşadıkları bölgede orman yok ise çalılık, ağaçlık ve doğal park gibi alanlar kullanılabilir (Knight, 2013). Tanımda ayrıca vurgulandığı üzere orman okulu yediden yetmişe her yaş için uygundur (Forest School Foundation, 2023).

Bir felsefe olan orman *okulu* (forest school) ile bu felsefeyi temel alan ve bir yer/tesis olan orman *anaokulu* (forest kindergarten) karıştırılabilmektedir. Orman anaokulları doğrudan bir alan/yer olarak okuldur (Sobel, 2014). Larimore (2016) orman anaokullarını doğa temelli (nature-based); orman okullarını ise doğa ile güçlendirilmiş (nature-enhanced) eğitimler olarak sınıflandırmıştır. Başka bir ifade ile hem erken çocukluk döneminde hem de diğer yaş gruplarında orman okulu bir felsefedir ve temel amacı doğa ile güçlendirilmiş bir pedagoji sunmaktır. Tüm bu bilgilerden hareketle şu şekilde tanım yapılabilir: Orman okulu, ormanda ya da diğer doğal alanlarda belirli prensiplere uygun olarak doğaya ve onun kalbi olan ormana yabancılaşmayı azaltmayı ve doğayla/ormanla yakınlığı artırmayı temel alan bir pedagojidir.

Orman okulu fen, matematik, dil ve sosyal bilgiler gibi temel alanlar ile birlikte başka birçok alanı kapsayan disiplinlerarası bir yaklaşımdır (Hoyt-Parrish, 2018). Bu çalışma bu alanlardan sosyal bilgiler öğretimine odaklanmıştır. Sosyal bilgiler “vatandaşlık yeterliliğini geliştirmek için sosyal bilimler ve beşerî disiplinlerin entegre çalışmasıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerin yanı sıra beşerî disiplinlerin, matematiğin ve doğa bilimlerinin uygun içeriklerinden yararlanarak koordineli, sistematik çalışma sağlar (National Council for Social Studies, 2023). Tanımda yer aldığı üzere sosyal bilgiler doğa/fen bilimleri alanları ile koordineli çalışmayı arzulamaktadır. Orman okulu da doğa/fen bilimleri ile sosyal bilgilerin koordineli çalışması için uygun felsefelerden biri olabilir. Ayrıca; ormandaki birey sadece orman/doğa içerisinde birey değildir; aynı zamanda -etkileşim kurduğu ormanın da içerisinde yer aldığı- bir devletin vatandaşıdır. Yine tanımda görüldüğü üzere ormanı sevmeye ve korumaya ilişkin vatandaşlık yeterliliği de sosyal bilgiler öğretimi ile orman okulu ilişkisine ilişkin ipuçları sunmaktadır. Tanıma bağlı bu analizler ilgili araştırmalar ile de örtüşmektedir.

İlgili literatürde –doğrudan sosyal bilgiler özelinde olmasa da- sosyal bilgiler ile orman okulu ilişkisinin kurulduğu iki araştırma makalesi (Hoyt-Parrish, 2018; Robertson vd., 2009)

yer almaktadır. Hoyt-Parrish (2018) fen, matematik, dil ve sosyal bilgiler öğretimlerini kapsayan orman okulu modeli geliştirmiştir. Bu model öncelikle öğretmenlere öğretilmiş daha sonra ilgili öğretmenler öğrencilerine bu modeli uygulamıştır. Robertson ve arkadaşları (2009) “Mükemmellik için Müfredat” ve orman okulu ilişkisini inceledikleri çalışmalarında mükemmelliği temel alan müfredata uyumlu sosyal bilgiler deneyimleri ve çıktıları için yerel çevreyi keşfetme ihtiyacının önemine vurgu yapmışlardır. Başka bir ifade ile araştırmalarının bulgularına bağlı olarak sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisinin önemine dikkat çekmişlerdir. Doğrudan orman okulu olarak kavramsallaştırılmamış olsa da Milli Eğitim Bakanlığının (MEB, 2021) yayınladığı Doğa ve Fen Eğitimi Etkinlik Kitabı’nda sosyal bilgiler dersi öğretim programı içerisinde yer alan bir kazanımın (SB.4.3.1. Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur) elde edilmesine ilişkin bir etkinlik önerisi sunulduğu görülmektedir. Bu öneri etkinlik, Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi ile orman okulu arasında ilişki kurulmaya başlandığını ve çalışmalar yapılması gerektiğini gösterir niteliktedir.

Doğrudan orman okulu ile ilgili olmasa da “ormanları uzun vadede sürdürülebilir kılmak için ihtiyaç duyulan araçları ve bilgileri edinme” şeklinde tanımlanan [Project Learning Tree (PLT), 2023] orman okuryazarlığı kavramı üzerinden de sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisi kurulabilir. Çünkü; PLT’ye göre (2023) “orman okuryazarlığı fen bilimleri, sosyal bilgiler, matematik, sağlık, iş ve diğer birçok konu ile bağlantıları olan disiplinlerarası bir çabadır.”. Tüm bu alanlara ilişkin vurgusuna rağmen öncelikli seçtiği iki alan fen bilimleri ve sosyal bilgilerdir. Bu bağlamda Orman Okuryazarlığı Çerçevesi metninde orman okuryazarlığı ile hem fen hem sosyal bilgiler ile ilişki kurulduğu görülür. Orman okuryazarlığı ile sosyal bilgiler ilişkisi -Türkiye özelinde- sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında inceleyen bir derleme çalışması (Sönmez & Durmuş, 2021) vardır. İlgili çalışmaya göre orman okuryazarlığı sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı; çevre okuryazarlığı ve harita okuryazarlığı becerileri; sevgi, saygı, vatanseverlik ve sorumluluk değerleri ile ilişkilidir. Bu durum sosyal bilgiler öğretimi ile orman okulu ilişkisinin olduğu ilişkin ipuçları sunmaktadır. Bu ipuçlarına ulaşmak için araştırma çalışmaları yapılmasına ihtiyaç vardır.

Yapılan tüm bu değerlendirmeler bağlamında sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisini bu konuda öncelikli paydaşlardan biri olan öğretmenlerin deneyimleri üzerinden değerlendirmek anlamlıdır. Bu duruma bağlı olarak sosyal bilgiler öğretiminde orman okulunun rolü üzerine öğretmen deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma soruları ayrıntılı olarak Ek 1’de sunulmuştur. Genel amaca bağlı olarak alt amaçlar şu şekildedir:

- Sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerin bu deneyime yükledikleri anlamların incelenmesi,
- Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretimi dersi programında orman okulu deneyimi ile ilişki kurdukları kazanımların ve öğrenme alanlarının incelenmesi,
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin öğretmen kazanımlarının incelenmesi,
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin öğrenci kazanımlarının incelenmesi,
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin problemlerin ve bu problemlerin çözüm durumlarının incelenmesi,
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin önerilerin incelenmesi,
- Doğa ve fen okulu kavramsallaştırmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi.

YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Araştırma nitel araştırma olarak desenlenmiştir ve durum çalışması yöntemi tercih edilmiştir. Durum çalışması, bir ya da birden fazla durumu kendi sınırları içinde analiz etmeyi sağlamasından dolayı bu çalışmada tercih edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Aynı zamanda bu yöntem, durumları tek başına tanımlanmasına ve yorumlanmasına imkân vermektedir. Bu araştırmada öğretmenlerin deneyimleri bağlamında sosyal bilgiler öğretimi ile orman okulu ilişkisi durumu kendi sınırları içerisinde, bütüncül olarak tek başına tanımlanacağı ve yorumlanacağı için bu yöntem tercih edilmiştir. Ayrıca; Meriam (2013) durum çalışmasını sınırları belirlenmiş bir durumun/sistemin derinlemesine incelenmesine ve betimlenmesine olanak verdiğini ifade etmektedir. Meriam'a göre (2013) sınırları belirlenmiş durum/sistem bir kişi, bir grup, bir kurum, bir politika olabildiği gibi bir program da olabilir. Önemli olan belirlilik özelliğidir. Başka bir ifade ile çalışmanın belirli bir olay, olgu ya da programa odaklanması gerekir. Bu araştırmada da belirli ve sınırlı olan sistem, öğretmenlerin deneyimleri bağlamında sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisidir. Bu ilişki incelenmiş ve betimlenmiştir. Stake'e göre (1981) durum çalışmalarında daha önce bilinmeyen ilişki ve değişkenlerin ortaya çıkartılması beklenir. İlgili literatür bağlamında sosyal bilgiler öğretimi ile orman okulu ilişkisi yeterli düzeyde bilinmemektedir. Bu çalışmada daha önce yeterli düzeyde bilinmeyen bu ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Stake (2008) ayrıca, üç tür (içsel, araçsal, bütüncül/çoklu) durum çalışması sınıflaması yapar. İçsel durum çalışması "belirli bir çocuğa, kliniğe, konferansa ya da programa yönelik içsel bir ilgi olduğu için yapılır". Bu bağlamda bu çalışma içsel bir ilgi olarak öğretmenlerinin deneyimleri bağlamında sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisine yönelik olduğu için içsel bir durum çalışması olarak nitelendirilebilir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu devlet okullarında görevli öğretmenlerden oluşmuştur. Katılımcıların tümü bir ilçeye bağlı doğa ve fen okulu uygulama merkezinde sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimi yaşamış sınıf öğretmenleridir. Bu merkez dışında ve sosyal bilgiler öğretmenliği branşında bu konuda deneyim yaşayan öğretmene rastlanmamıştır. Çalışma grubunu belirlemede ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Önceden belirlenmiş ölçütü karşılayan bir durum çalışılmak istenmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Ölçüt araştırma amacı bağlamında belirlenmiştir. Araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretiminde orman okulunun rolü üzerine öğretmen deneyimlerinin incelenmesi olduğu için ölçütte *sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisi bağlamında deneyim sahibi olma* temel alınmıştır. Çalışmada nitel araştırmalarda kullanılan çeşitleme kapsamında iki çalışma grubu ile çalışılmıştır. Bu nedenle iki farklı ölçüt kullanılmıştır. Birincisi; sosyal bilgiler öğretiminde *kendi yürütücülüğünde* orman okulu deneyimi yaşamış olmak ölçütüdür. Bu katılımcıların sayısı ilgili ölçütü karşılayan öğretmen sayısı ile belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisinin yeni çalışılan bir alan olduğu için sadece iki öğretmen bu ölçütü karşılamıştır. Bu öğretmenler yürütücü öğretmen kavramının baş harfleri ve rastgele sayılar verilerek YÖ1 ve YÖ2 şeklinde kodlanmıştır. İkincisi; sosyal bilgiler öğretiminde *uzman rehberliğinde* orman okulu deneyimi yaşamış olmak ölçütüdür. Sadece beş öğretmen bu ölçütü karşılamıştır. Çalışma grubunun kod isimleri öğretmen kavramının baş harfi (Ö) ve rastgele sayılar (1,2,...) verilerek (Örneğin; Ö1) oluşturulmuştur. Ayrıca; aşırılık temel ölçütü de göz önüne alınmıştır. Başka bir ifade ile amaçlı örneklem yönteminde amaç bilgiyi artırmak ise katılımcılardan yeni hiçbir bilgi elde edilmediğinde katılımcı sayısı son bulur (Meriam, 2013). Araştırmada nispeten bu durum karşılanmıştır. Sonuç olarak araştırmada yedi katılımcı yer almıştır. Katılımcıların demografik özellikleri ve ölçütü karşılayıp karşılamama durumları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1*Katılımcıların Ölçütleri Karşılayıp Karşılamama Durumları ve Demografik Özellikleri*

Katılımcı Kodları	Yaş	Cinsiyet	Branş	Kıdem Yılı	Sosyal Bilgiler Öğretimi Bağlamında Orman Okulu Deneyimi Olma Durumu
Ö1	40	Kadın	Sınıf	16	Uzman rehberliğinde deneyimi var/dışarıdan gözlemci
Ö2	47	Kadın	Sınıf	27	Uzman rehberliğinde deneyimi var/dışarıdan gözlemci
Ö3	43	Kadın	Sınıf	19	Uzman rehberliğinde deneyimi var/dışarıdan gözlemci
Ö4	43	Kadın	Sınıf	18	Uzman rehberliğinde deneyimi var/dışarıdan gözlemci
Ö5	40	Erkek	Sınıf	17	Uzman rehberliğinde deneyimi var/dışarıdan gözlemci
YÖ1	58	Erkek	Sınıf	35	Etkinlik yürütücüsü olarak deneyimi var/orman okulu eğitimliliği sertifikası var
YÖ2	38	Kadın	Sınıf	15	Etkinlik yürütücüsü olarak deneyimi var/orman okulu eğitimliliği sertifikası var

2.3. Veri Toplama

Sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisini, katılımcıların deneyimlerinden anlamak için nitel veriler toplanmıştır. Nitel veriler için şu araçları kullanılmıştır: Görüşme protokolü ve doküman (etkinlik planları). Bu veri toplama tekniklerinin ayrıntıları şu şekildedir:

2.3.1. Görüşme Protokolü

Bu protokol, katılımcıların demografik bilgilerini içeren bir kısım, sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisine yönelik soruların yer aldığı ikinci kısım ve MEB'in orman okulu yerine tercih ettiği doğa ve fen okulu kavramsallaştırmasına ilişkin soruların yer aldığı üçüncü kısım olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisine ilişkin 6 adet soru (deneyime ilişkin görüş, deneyimin sosyal bilgiler öğretim programı ile ilişkisi, deneyim sonrası öğretmen kazanımları, deneyim sonrası öğrenci kazanımları, problem yaşanma durumu ve öneri) yer almaktadır. Doğa ve fen okulu kavramsallaştırmasına ilişkin iki adet soru (bu kavramsallaştırmaya ilişkin genel görüş ve sosyal bilgiler öğretimi özelinde görüş) yer almaktadır. Sorular ilgili literatür araştırması sonrası oluşturulmuştur. Görüşme soruları bir dil uzmanının ve bir alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. İlgili uzman dönüşleri sonrası bir sınıf öğretmeni ile pilot uygulaması yapılmıştır. Tüm bu süreçler sonrası görüşme protokolüne son şekli verilmiştir. Görüşmeler katılımcılar ile bire bir ikinci araştırmacı tarafından yapılmıştır ve yaklaşık olarak 30'ar dakika sürmüştür. Görüşmeler transkript edilmiştir. Toplamda 19 sayfa veri elde edilmiştir. Görüşme protokolünde yer alan sorular şunlardır:

- Orman okulunda öğrencilerinizle Sosyal Bilgiler öğretimi deneyimi yaşadınız mı?
  - Bu deneyiminiz nasıldı? Neden?
  - Hangi öğrenme alanı ve kazanım üzerine bir öğretim deneyimi yaşadınız/yaşamak istersiniz?
  - Size katkıları neler oldu/olabilir?
  - Öğrencilerinize katkıları neler oldu/olabilir?
  - Bu deneyim sürecinde herhangi bir problem yaşadınız mı/yaşayabilir misiniz?
  - Bu deneyime ilişkin önerileriniz var mı?
- Bu okul türüne “doğa ve fen” okulu isminin verilmesine ilişkin görüşünüz nedir?

2.3.2. Etkinlik Planı Dokümanları

Araştırmada kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi iki öğretmenin orman okulu ve sosyal bilgiler öğretimi ilişkisine yönelik oluşturdukları etkinlik planları incelenmiştir. Araştırmada öğretmenlerden biri bir adet (dört sayfa) ve diğeri bir adet (üç sayfa) etkinlik planı hazırlamıştır. Bu nedenle toplamda yedi sayfalık etkinlik planına ilişkin veri elde edilmiştir. Etkinlik planları öğretmenlerin kendileri tarafından hazırlanmıştır. Planların her ikisinde yer alan başlıklar şu şekildedir: Etkinlik adı, ders adı, sınıf düzeyi, ünite/konu, amaç, kazanımlar, araç-gereçler, uygulama süreci (giriş, akış, sonlandırma) ölçme-değerlendirme. Her iki etkinlik planı orman okulu uygulama merkezinde uygulanmıştır. Bu nedenle araştırmaya dahil edilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Çalışmada betimsel analiz tekniği tercih edilmiştir; çünkü bu teknik, veriler önceden belirlenen temalara göre yorumlanması ve özetlenmesini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebilir. Böylece; bulgular düzenli bir biçimde okuyucuya sunulabilecektir. Bu duruma bağlı olarak araştırma sorularına göre temalar oluşturulmuştur. Bu temalarla ilişkili kodlar ve alt temalar aranmıştır. Bulunan kodlar ve alt temalar yorumlanmış ve özetlenmiştir. Örneğin; araştırmanın sorularından biri sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimi olan öğretmenlere göre bu deneyim nasıldır sorusudur. İlgili soruya verilen cevaplar kendi içerisinde analiz edilmiştir. Analiz sonucu bu deneyimi anlamlı buldukları görülmüştür. Bu bağlamda bu temaya anlamlı deneyim teması ismi verilmiştir. Tüm analizler yapıldıktan sonra araştırmada yer alan ana temalar şunlardır: Anlamlı deneyim, ilişkilendirme yapılan öğrenme alanı ve kazanım, öğretmen kazanımları, öğrenci kazanımları, problemler ve çözümler, öğretmenlerin önerileri, doğa ve fen okulu kavramsallaştırması.

2.5. İnanırlılık ve Tutarlılık

Meriam (2013) nitel araştırmalarda inanırlılık/iç geçerlik için beş strateji kullanılabileceğini belirtir. Bu stratejiler şunlardır: Çeşitleme, katılımcı teyidi, veri toplama süreçlerine uygun ve yeterli katılım, araştırmacının duruşunu belirtmesi ve uzman incelemesi. Araştırmada beş strateji de kullanılmıştır. Araştırma iki araştırmacı tarafından yürütüldüğü için bir çeşitleme türü olan (Seale, 1999) birden fazla araştırmacının katılımı sağlanmıştır. İkinci olarak; görüşme yapılan öğretmenlere tekrar ulaşılmış ve ortaya çıkan bulgular hakkında onlardan geri bildirim istenmiştir. Geri bildirimlerde öğretmenlerin tümü ifadelerinin doğruluğunu teyit etmiştir. Herhangi bir ekleme yapmamışlardır. Üçüncü olarak; bulgular ve tartışma bölümünde öğretmenlerin sadece sosyal bilgiler öğretimi ile orman okulu ilişkisine ilişkin görüşlerine değil ilişkili olmadığına ilişkin görüşlerine de yer verilmiştir. Böylece; alternatif açıklamaları destekleyecek veriler aranarak (Patton, 2014) veri toplama süreçlerine uygun ve yeterli katılım sağlanmıştır. Bu durum özellikle son tema olan doğa ve fen okulu kavramsallaştırması temasında göze çarpmaktadır. Çalışmanın amacı orman okulu ve sosyal bilgiler ilişkisini araştırmak olmasına rağmen bu tema bağlamında doğrudan sosyal bilgiler orman okulu ilişkisi sorulmamış öncelikle genel olarak kavramsallaştırmaya ilişkin soru sorulmuştur. Araştırmacının bakış açısı, ön yargıları ve varsayımlarını içeren araştırmacının duruşu (Maxwell, 2012) bir sonraki bölümde verilmiştir. Son olarak; bu çalışmanın bulgu ve sonuçları orman okulu ve sosyo-bilimsel konular alanlarında çalışmaları olan ve fen eğitimi alanında akademisyen bir uzmanın görüşüne sunulmuştur.

Meriam (2013) nitel araştırmalarda tutarlılık/güvenirlik için dört strateji kullanılabileceğini belirtmiştir. Bu stratejilerden üçünün (çeşitleme, uzman incelemesi ve araştırmacının konumu) kullanıldığı bir önceki paragrafta vurgulanmıştır. Dördüncü strateji; okuyucunun araştırmacıların yöntemlerini kullanarak aynı sonuçlara ulaşabilmesi başka bir ifade ile denetleme tekniğidir (Lincoln & Guba, 1985). Bu bağlamda; bulguları destekleyen

doğrudan ifadelere çokça yer verilmeye çalışılmıştır. Bu bulgulardan elde edilen sonuçlara nasıl ulaşıldığı (Dey, 2003) veri analizi bölümünde yer verilmiştir.

2.6. Araştırmacının Rolü ve Etik Durum

Araştırmada, birinci araştırmacı sosyal bilgiler eğitimi alanında ikinci araştırmacı ise sınıf eğitimi alanında çalışmalar yapmaktadır. Araştırmaya katkı sağlayan uzman fen eğitimi alanında çalışmaktadır. Bu bağlamda öğretmen deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisi hem fen bilimleri, hem sosyal bilgiler eğitimi hem de bütün olarak sınıf eğitimi bakış açısı ile değerlendirilmiştir. İlgili uzman ve iki araştırmacının ortak noktası; orman okuluna ilişkin deneyimleri, araştırma makalesi (Aydın & Aykırı, 2023) ve kitap bölümlerinin (baskıda) olmasıdır. Bu eğilim onlar için her zaman bir uyarıcı olmuş ve zorlama bir ilişki kurulmaya çalışılmamıştır.

Araştırmada veri toplama, veri analizi ve veri sunmada şu etik durumlara dikkat edilmiştir. Birincisi; veri toplama araçları oluşturulmadan pilot uygulaması yapılmış ve ilgili görüşme protokolüne ilişkin etik kurul izni alınmıştır. İkinci olarak veri analizinde birincil araç araştırmacılar olduğu ve analiz kuramsal duruş ve önyargı ile filtreleneceği için araştırmacının rolü paragrafında bu duruş ve önyargılar açıkça ortaya konulmuştur. Son olarak; veri herhangi bir kurumdan bağımsız olarak gerçekleştirilmiş ve tamamen okuyucunun çıkarımlar elde etmesi için sunulmuştur.

BULGULAR

Betimsel analiz tekniğinin doğası gereği temalar görüşme sorularına göre oluşturulmuştur. Bu bağlamda bulgular yedi adet tema (anamlı deneyim, ilişkilendirme yapılan ünite ve kazanım, öğretmen kazanımları, öğrenci kazanımları, problemler ve çözümler, öğretmen önerileri, doğa ve fen okulu kavramsallaştırması) altında verilmiştir. İlgili temalar ve bu temalara ilişkin bulgular sırası ile aşağıdaki başlıklarda verilmiştir:

3.1. Anamlı Deneyim

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerin bu deneyime yükledikleri anlam nedenleriyle incelenmiştir. Bu durum hem uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin bu tür bir deneyimin yürütücüsü olma istekleri üzerinden hem de kendi yürütücülüğünde deneyimleri olan öğretmenlerin bu deneyimi nasıl anlamlandırdıkları üzerinden farklı bakış açıları ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Her iki grupta yer alan öğretmenlere göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimleri anlamlıdır. Bu durum Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Orman Okulu Deneyimlerine İlişkin Görüşleri

Ana Tema	Alt tema	Kodlar
Anamlı Deneyim	Yaparak-yaşayarak öğrenme fırsatı sunması (Her iki öğretmen grubu için ortak tema: Ö1, Ö5, YÖ1, YÖ2)	•Hayatla ilişkili konular •Yaparak yaşayarak öğrenme •Hayata adaptasyon •Uygulamalı ders •Öğrencilerin aktif katılımı
	Sağaltıcı ve özgürleştirici ortam sunması (Her iki öğretmen grubu için ortak tema: Ö5, YÖ1, YÖ2)	•Kapalı mekandan uzaklaştırma ve açık hava olması •Rahat hissedilecek ortam sunması •Özgürce faaliyetlerde bulunulacak yer sağlaması •Mutlu edecek ortam sunması •Eğlendirici bir süreç olması

İlginç ve zevkli olması (Her iki öğretmen grubu için ortak tema: Ö5, YÖ1, YÖ2)	<ul style="list-style-type: none"> •Sınırsız materyal sunması •İlgi çekici olması •Farklı olması •Zevkli olması •Keyifli olması
Sosyal bilgiler dersi içeriklerinden bazıları için uygun olması (Ö3, Ö4)	<ul style="list-style-type: none"> •Çevreyi (bölgeyi, ili, köyü, yetiştirilen ürünleri) tanıma •Doğayı tanıma •Yönleri tanıma •Hava durumunu gözlemleme •Doğal afetlerin sonuçlarını gözlemleme
Kalıcı öğrenme sağlaması (Ö2)	<ul style="list-style-type: none"> •Kalıcı öğrenmeyi sağlaması •İnsan ilişkilerini ve arkadaşlığı doğada gerçekleştirme fırsatı sunması
Sosyal becerileri geliştirmesi (Ö4)	<ul style="list-style-type: none"> •Doğada birlikte hareket etme zorluğunun üstesinden gelme fırsatı sunması
Sınıf içi öğretime göre daha anlamlı olması (YÖ1)	<ul style="list-style-type: none"> •Öğrencilere daha yararlı olduğuna ilişkin inaç •Daha etkili öğrenim gerçekleşmesi •Derse katılımın daha fazla olması

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayan ancak uzman rehberliğinde deneyimi olan katılımcıların tümü bu deneyimi kendi yürütücülüğünde yaşamak istemişlerdir. Bu durumun birkaç nedeni vardır: İki öğretmenin (Ö1, Ö5) ortak görüşü olan birincisi; orman okulunun yaparak-yaşayarak öğrenme deneyimi sunmasıdır. Çünkü onlara göre; sosyal bilgiler dersi içeriği orman okulu etkinliklerinde deneyimlenebilecek gerçek yaşamla ilgili konuları içermektedir. Kendi yürütücülüğünde bu deneyimi yaşamış iki öğretmen de (YÖ1, YÖ2) uygulamalı eğitime ve aktif katılıma dikkat çekmiştir. Başka bir ifade ile kendi yürütücülüğünde deneyim yaşamak isteyen öğretmenlerin arzu ettikleri yaparak-yaşayarak öğrenme deneyiminin uygulamada gerçekleşebileceği görülmüştür. Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenlerin (Ö5) bu deneyimi yaşamak istemelerinin ikinci nedeni; bu deneyimin sağaltıcı ve özgürleştirici bir ortam sunmasıdır. Çünkü onlara göre; orman okulu uygulama alanı, öğrencileri kapalı bir mekan olan sınıf ortamından uzaklaştırmakta; kendilerini rahat hissedebilecekleri ve özgürce koşup oynayabilecekleri bir ortam sunmaktadır. Kendi yürütücülüğünde bu deneyimi yaşamış iki öğretmen de (YÖ1, YÖ2) öğrencilerin bu deneyimi yaşadıkları ortamda mutlu olduğunu, eğlendiklerini ve sınırsız materyal ile karşılaştıklarını vurgulamıştır. Başka bir ifade ile her iki öğretmen grubu için de bu deneyim sağaltıcı ve özgürleştirici bir ortamda gerçekleşmektedir. Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenlerin (Ö5) bu deneyimi yaşamak istemelerinin üçüncü nedeni; -olumlu anlamda- farklı/ilginç bir deneyim olacağına ilişkin inançlarıdır. Kendi yürütücülüğünde bu deneyimi yaşamış iki öğretmen de (YÖ1, YÖ2) bu deneyimin zevkli ve keyifli olduğunu vurgulamıştır. Başka bir ifade ile her iki öğretmen grubu için de bu deneyim ilginç ve zevklidir. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

Sosyal bilgiler dersi hayatla ilişkili konuları içerir. Öğrencilerimin de bu konuları yaparak yaşayarak öğrenmesi, hayata adaptasyonlarını kolaylaştırır. (Ö1)

Dersi böyle uygulamalı olarak işlerken öğrenciler daha güzel anladılar. (YÖ1)

Kapalı mekandan uzaklaşması. Kendilerini daha rahat hissedebilecekleri bir ortam. Özgürce koşup eğlenebilecekleri bir yer. (Ö5)

Öğrenciler eğlendi onlar eğlendiği için ders güzel geçti. Çünkü öğrencilerimle birlikte açık hava ve kullanabilecekleri sınırsız materyal ile ders işlemek keyifliydi. (YÖ2)

İlgi çekici olacaktır. (Ö5)

Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenlerin (Ö5) bu deneyimi yaşamak istemelerinin -iki öğretmenin (Ö3, Ö4) ortak görüşü olan- dördüncü nedeni; sosyal bilgilerin

bazı içeriklerinin orman okulu felsefesi ile verilebileceğine ilişkindir. İlgili öğretmenlere göre bu konular şunlardır: Çevreyi (bölgeyi, ili, köyü, yetiştirilen ürünleri), doğayı, yönleri tanıma; hava durumunu ve doğal afetlerin sonuçlarını gözleme. Ayrıca; kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenlerden biri (Ö4) doğada sosyal becerilerin gelişebileceğini ifade etmiştir. İlgili öğretmene göre doğada insan ilişkileri -özellikle arkadaşlık ilişkisi-okul/sınıf içi ortama göre farklı problemleri çözmeye üzerinden kurulacağı için daha etkilidir. Bir diğer öğretmen de (Ö2) öğrenmede kalıcılığa dikkat çekmiştir. Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olan öğretmenler bu üç duruma (sosyal bilgilerin bazı içeriklerinin orman okulu felsefesi ile verilebileceği, sosyal becerilerin gelişebileceği, kalıcı öğrenme gerçekleşebileceği) ilişkin bir görüşleri olmamıştır. Onların dikkat çektiği farklı nokta ise; ilgili ortamın sınıf içi ortama göre daha anlamlı olmasıdır. İlgili öğretmene göre bir konu orman okulu deneyiminde sınıf içi anlatıma göre daha etkili öğretim sağlamakta ve ilgili derse öğrenci katılımı daha fazladır. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

Öğrencilerim hem doğayı tanısınlar. Çevre ile doğayla ilgili bilgileri geliştirsinler. Oradan çevremizi tanımak, köylerimizi tanımak, buralarda yetiştirilen ürünleri tanımak diye sınırlandırılabilirim. (Ö3)

İnsan ilişkilerini arkadaş ortamında doğada uygulamak hoşlarına gider. Mesela doğada birlikte hareket etme zor bir sorunu beraber başarmak birlikte karar vermek. (Ö4)

Öğrencilerimde kesinlikle kalıcı bir öğrenme gerçekleşecektir. (Ö2)

Öğrencilerime daha yararlı olacağıma inandım. Çünkü; dersi etkili anlatmamda daha etkili oldu. (YÖ1)

3.2. İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve Kazanımlar

Araştırmada, öğretmenlere göre sosyal bilgiler öğretimi dersi programında orman okulu deneyimi ile ilişkili öğrenme alanları ve kazanımların neler olduğu incelenmiştir. Bu durum hem uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin hangi öğrenme alanı ve kazanımlar üzerinden ilişki kurulabileceğine ilişkin görüşleri üzerinden hem de kendi yürütücülüğünde deneyimleri olan öğretmenlerin ders planlarında hangi öğrenme alanlarına ve kazanımlara yer verdikleri üzerinden farklı bakış açıları ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak öğretmen deneyimlerine göre öğretim programında yer alan kazanımların ve öğrenme alanlarının bazılarıyla ilişki kurulabilmektedir. Bu durum Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3

Öğretmen Deneyimlerine Göre İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve Kazanımlar

Ana Tema	Alt Tema	Kodlar
İlişkilendirilen öğrenme alanı ve kazanımlar	İlişkilendirme kurulabileceği düşünülenler	<ul style="list-style-type: none"> •İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5) Kazanım 1: Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur. Kazanım 2: Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer. Kazanım 3: Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder. Kazanım 4: Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır. Kazanım 6: Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.
	Ortak ilişkilendirme	<ul style="list-style-type: none"> •Kültür ve miras öğrenme alanı Kazanım 2: Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. (Nevruz Bayramı konusu ve ateşi özelinde) Kazanım 3: Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır. •Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı Kazanım 5: Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır. •İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, YÖ1, YÖ2) Kazanım 1: Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili

kurulanlar	çıkarımlarda bulunur.
İlişkilendirme kurulanlar	<ul style="list-style-type: none"> •Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı Kazanım 1: Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır. Kazanım 4: Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir. •Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı Kazanım 2: Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanıtır

Sosyal bilgiler öğretiminde uzman rehberliğinde deneyimi olan ancak kendi yürütücülüğünde deneyimi olmayan öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programı ile orman okulu ilişkisinin dördüncü sınıf düzeyinde yer alan üç öğrenme alanı ve kazanımları üzerinden kurulabileceğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5) insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanına vurgu yapmıştır. İlgili öğretmenleri bu öğrenme alanında belirttikleri kazanımlar birleştirildiğinde öğrenme alanında yer alan altı kazanımdan beşi ile ilişki kurdukları görülmüştür. Ayrıca; diğer iki öğrenme alanından kültür ve miras öğrenme alanına sadece iki öğretmen (Ö2, Ö5); üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanına sadece bir öğretmen (Ö3) vurgu yapmıştır. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

İnsanlar yerler ve çevreler temasında kroki çizme, yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt etme kazanımları (Ö1)

İnsanlar yerler ve çevreler ünitesinden yön bilgisi üzerinde çalışılabilir. Yine aynı üniteden doğayı gözlemleyerek hava durumu tahmininde nasıl bulunabileceği çalışılabilir. (Ö3)

İnsanlar, yerler ve çevreler. Kanunlarımız: Yönlerimiz, yer tarifi, hava durumu ve doğal afetler. (Ö4)

Kültür ve Miras ünitesi. 21 Mart İlkbahar Ekinoksu ve Nevruz Bayramı ilişkisini ve kültürünü kazandırmak isterdim. (Ö2)

Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır. (Ö5)

Üretim dağıtım ve tüketim ünitesinden israf etmemekle ilgili doğal kaynaklarımızı nasıl kullanmalıyım konusu ile ilgili çeşitli çalışmalar yaptırılabilir (Ö3)

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerden her ikisi de (YÖ1, YÖ2) bu deneyimlerini öğretim programında dördüncü sınıf düzeyinde yer alan insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı ve bu öğrenme alanında yer alan “çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.” kazanımı üzerinden kurmuştur. Bu sonuç uzman rehberliğinde deneyimi olan ancak kendi yürütücülüğünde deneyimi olmayan öğretmenlerin görüşleri ile paralellik göstermektedir. Bu durum bu öğrenme alanı ve bu kazanım ile orman okulu ilişkisinin güçlü olduğuna ilişkin ipuçları sunmaktadır. Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olan öğretmenlerden biri ayrıca bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında yer alan “çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir” kazanımına ilişkin uygulama gerçekleştirmiştir. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

Sosyal bilgiler dersi yön bulmayla ilgili konumuz vardı. Yönümüzü işte güneşe göre ve orada yine karınca yuvasını bulmuştuk. Ağaç yosunları vardı. Bu imkânlardan da yararlandık. (YÖ1)

İcat çıkaralım konusunda ise hayal ettiklerini gerçekleştirebildikleri sadece kâğıt üzerinde kalmadığı bir etkinlik oldu. (YÖ2)

İlgili kazanımlara ilişkin kendi yürütücülüğünde deneyimi olan öğretmenlerin hazırladıkları etkinlik planları incelendiğinde öğretmenlerden birinin (YÖ2) sadece bir kazanıma odaklandığı görülmüştür. İlgili kazanıma ilişkin giriş aşamasında üç etkinlik (fiziksel ısınma, güneşin konumu, Mehmet der ki!), akış aşamasında yedi adet (keşif, pusula, karınca yuvası, yosun, gölge çubuğu, kutup yıldızı, doğal malzemelerle yön bulmaya ilişkin sanatsal çalışma) etkinlik olmak üzere toplam 10 etkinlik içeren ve 160 dakika süren Yönleri Bulalım isimli bir etkinlik planı hazırlamıştır. İlgili etkinliklerin tümü sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan ilgili kazanımla (çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur) ve orman okulu uygulama merkezinde gerçekleştirilmesine uygundur. İlgili etkinliklerin çoğu (güneşin konumu, çubuk yöntemi, kutup yıldızı, yosunlar, karınca yuvası, pusula) mevcut İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında yer almaktadır.

Bir diğer kendi yürütücülüğünde deneyimi olan öğretmen (YÖ1) çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur kazanımına ilişkin “Güneş Nerede?” isimli 80 dakika süreli etkinlik planı sunmuştur. Bu etkinlik planında dikkat çeken nokta; farklı bir dersin kazanımı (Türkçe dersi: Hazırlıksız konuşmalar yapar) ve sadece bilişsel değil dil gelişimi (çevresindekileri yönlerine göre söyler), sosyal ve duygusal gelişime (çevresini yüksek farkındalık ile kavrar ve doğaya zarar vermeden malzeme temin eder) ilişkin kazanımlara da yer vermiş olmasıdır. Gerçekleştirilen etkinlik bir önceki etkinlik planında da gerçekleştirilen çubuk yöntemi etkinliğidir. Başka bir ifade ile bu etkinlik planı da sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan ilgili kazanım ve orman okulu uygulama merkezinde gerçekleştirilmesine uygundur. İlgili öğretmenin diğer etkinlik planı üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanının dördüncü sınıf düzeyinde yer alan “ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanı” kazanımına ilişkindir. İlgili öğretmen bu kazanıma görüşmede yer vermemiştir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretimi programında orman okulu ile ilgili bir kazanım daha olabileceği durumu ortaya çıkmıştır. Bu kazanım farklı derslerin kazanımı ile ilişkilendirilmemiş ve bu etkinlik planında dil gelişimi ve duyuşsal gelişim kazanımlarına vurgu yapılmamıştır. İlgili kazanıma ilişkin gerçekleştirilen etkinlik 80 dakika süreli Tohumdan Fidana etkinliğidir. Etkinliğin amacı tarım faaliyetlerini tanımaktır ve bu bağlamda öğrenciler çukur kazmış, tohumlarını ekmiş, sulamış ve üzerinde tartışmışlardır. İlgili öğretmen sonraki haftalarda bunların gelişimini takip edeceğini de iletmiştir. Tarım, başlıca ekonomik faaliyetlerden biri olduğu ve ilgili etkinlik doğa temelli olduğu için bu etkinlik planı da sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan ilgili kazanım ve orman okulu uygulama merkezinde gerçekleştirilmesine uygundur. İlgili öğretmenin son etkinlik planı bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının dördüncü sınıf düzeyinde yer alan “çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir” kazanımına ilişkindir. Bu kazanım Türkçe dersi kazanımları (hazırlıksız konuşmalar yapar ve hazırlıklı konuşmalar yapar) ile ilişkilendirilmiştir. Birinci etkinlik planında yer aldığı gibi dil gelişimi ve duygusal gelişime ilişkin kazanım belirtilmemiştir. İlgili kazanım kapsamında 80 dakika süreli İcat Çıkaralım isimli etkinlik planı hazırlanmıştır. İlgili etkinlik yeni fikirleri sadece beyin fırtınası ve tartışma tekniği özelinde gerçekleştirmeye dayalıdır. Etkinlikte doğaya ilişkin bir ifadeye yer verilmemiştir. Bu nedenle etkinlik ilgili kazanım için uygundur ancak orman okulu uygulaması için geliştirilmesi gerekir.

3.3. Öğretmen Kazanımları

Araştırmada, öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin öğretmen kazanımlarının neler olduğu incelenmiştir. Bu durum hem uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin bu tür deneyimlerde elde edilebilecek kazanımlara ilişkin görüşleri üzerinden hem de kendi yürütücülüğünde deneyimleri olan öğretmenlerin elde ettikleri kazanımlar üzerinden farklı bakış açıları ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak

öğretmen deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimleri öğretmenlerin kazanım elde etmesini sağlamaktadır. Bu durum Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4

Öğretmen Deneyimlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretiminde Orman Okulu Deneyimine İlişkin Öğretmen Kazanımları

Ana Tema	Alt Tema	Kodlar
Öğretmen kazanımları	Elde edileceği varsayılan kazanımlar	•Arzu etmediği bir ortamda öğrencileri olumsuz etkilemeye bağlı oluşan kaygının azalması
	Hem elde edileceği varsayılan hem elde edilen kazanımlar	•Daha etkili sosyal bilgiler öğretimi gerçekleştirme (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, YÖ1) •Okul/sınıf dışı sosyal bilgiler öğretimine ilişkin deneyim/farkındalık kazanmış olma (Ö3, Ö5, YÖ2)
	Elde edilen kazanımlar	-

Sosyal bilgiler öğretiminde uzman rehberliğinde deneyimi olan ancak kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayan katılımcıların tümü orman okulu ile sosyal bilgiler öğretimi ilişkisine ilişkin kendi yürütücülüğünde deneyim yaşamaktan kazanımlar elde edeceğini düşünmüştür. Öğretmenlerin (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4) vurgu yaptığı ilk kazanım daha etkili sosyal bilgiler öğretimi gerçekleşeceği üzerine olmuştur. Etkili öğretim ile kastedilenler ilgili öğretimin anlamlı (kaliteli ve yoğun), eğlenceli, somut, daha motivasyona dayalı, kalıcı, kolay olduğudur. Öğretmenlerin (Ö3, Ö5) vurguladığı ikinci kazanım okul/sınıf dışı sosyal bilgiler öğretimine ilişkin deneyim/farkındalık kazanmış olmaktır. Sadece bir öğretmenin (Ö3) vurguladığı son kazanım ise öğrencilerinin kapalı alanlarda eğitim-öğretim görmesine ilişkin kendisinde oluşan kaygının azalmasıdır. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

Kısa sürede eğlenceli bir şekilde istediğim sonuçları alacağımı düşünüyorum. (Ö2)

Öğrenciler sosyal bilgiler dersini daha iyi daha somut olarak anlarlar. (Ö4)

Çocuğun aklında daha kalıcı hale gelir ve öğretmen için konu daha kolay anlatılır. (Ö4)

Sınıfta işlediğimden farklı olarak dersi nasıl işleyebilirdim. O açıdan bana örnek oldu. (Ö5)

Sınıf ortamında çocukları boğmak zorunda kalıyoruz. Çocuklar burada kendini buldu. Çok güzel vakit geçirdiler. O yönden benim için öğrencilerim için iyi oldu. (Ö3)

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Etkili sosyal bilgiler öğretimi ve okul dışı sosyal bilgiler öğretimine ilişkin farkındalık/deneyim. İlgili öğretmenlerden birinin (YÖ1) tek vurgu yaptığı nokta sosyal bilgiler öğretiminde kalıcı öğrenmenin bu anlayış ile gerçekleştiği üzerine olmuştur. Bu kazanım bu konuda kendi yürütücülüğünde deneyim yaşamamış öğretmenlerin görüşleri ile uyumaktadır. Bu durum sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarının katkısı -en azından kalıcı öğrenme özelinde- olacağına ilişkin ipuçları sunmuştur. Diğer öğretmenin (YÖ2) tek vurgu yaptığı nokta; okul/sınıf dışı sosyal bilgiler öğretimi deneyimi/farkındalığı kazanmış olma kazanımıdır. Hatta bu deneyim/farkındalık düzeyi ilgili öğretmenin bu yaklaşımı klasik geziler ile karşılaştırma yapmasını sağlayacak kadar etkili olmuştur. Bu sonuç da bu konuda kendi yürütücülüğünde deneyim yaşamamış öğretmenlerin görüşleri ile uyumaktadır. Bu durum sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarının öğretmenlerin okul/sınıf dışı sosyal bilgiler öğretimi deneyimi için anlamlı olduğuna dair ipuçları sunmuştur. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

Bireysel olarak konuyu daha kalıcı anlatmama sebep oldu. (YÖ1)

Sınıf ve okul bahçesi dışında ders işlenebileceğini öğrendim. Öğretmenler için bunun yolu genelde gezi düzenlemektir. Bu da sadece tek ders ya da tek kazanım için olabiliyor. Ancak normal ders akışında bir gün içinde sosyalden ders kazanımlarını bu şekilde gerçekleştirmek farklı bir deneyim oldu. (YÖ2)

3.4. Öğrenci Kazanımları

Araştırmada, öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin öğrenci kazanımlarının neler olduğu incelenmiştir. Bu durum hem uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin bu tür deneyimlerde elde edilebilecek kazanımlara ilişkin görüşleri üzerinden hem de kendi yürütücülüğünde deneyimleri olan öğretmenlerin ilgili derse katılan öğrencilerinin elde ettikleri kazanımlar üzerinden farklı bakış açıları ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak öğretmen deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimleri öğrencilerin kazanım elde etmesini sağlamaktadır. Bu durum Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Öğretmen Deneyimlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretiminde Orman Okulu Deneyimine İlişkin Öğrenci Kazanımları

Ana Tema	Alt Tema	Kodlar
Öğrenci kazanımları	Elde edileceği varsayılan kazanımlar	<ul style="list-style-type: none"> • Etkili öğretim (eğlenerek, oyun temelli, aktif, somut, kalıcı) fırsatı sunması (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5) • Beceri (işbirliği, problem çözme) düzeylerini geliştirmesi (Ö1, Ö3, Ö4) • Değer (sabır, saygı) düzeylerini geliştirmesi (Ö3, Ö5) • Beceri (problem çözme) düzeylerini geliştirmesi (Ö3, Ö4, YÖ2)
	Hem elde edileceği varsayılan hem elde edilen kazanımlar	
	Elde edilen kazanımlar	<ul style="list-style-type: none"> • Kaygı ve bıkkınlığı azaltması (YÖ1) • Beceri (özgüven, yenilikçi düşünme, gözlem, farklı bakış açısı) düzeylerini geliştirmesi (YÖ2) • Değer (çevre duyarlılığı) düzeylerini geliştirmesi (YÖ2)

Sosyal bilgiler öğretiminde uzman rehberliğinde deneyimi olan ancak kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayan katılımcıların tümü orman okulu ile sosyal bilgiler öğretimi ilişkisine ilişkin deneyim yaşayan öğrencilerin kazanımlar elde edeceğini düşünmüştür. Bu kazanımlar öğretmenlerin orman okulu uygulamaları ile sosyal bilgiler öğretiminin nasıl olacağı ve hangi sonuçlara neden olacağına ilişkin yordama yapılması için önemlidir. Bu bağlamda öğretmenlerin dikkat çektikleri kazanımlar şunlardır: Etkili öğretim (eğlenerek, oyun temelli, aktif, somut, kalıcı) fırsatı sunması, beceri (işbirliği, problem çözme) düzeylerini geliştirmesi ve değer (sabır, saygı) düzeylerini geliştirmesidir. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

Eğlenerek güzel deneyimler kazanmalarının yanında... (Ö1)

Ders oyunlaştırarak öğrenilmiş olur. (Ö5)

Kendi başlarına hareket etmeleri. O kütükleri bile kendi başına hareket ettirmeleri söyleniyor. (Ö3)

Konuları daha somut ve açık anlarlardı. (Ö4)

Çocuğun aklında daha kalıcı hale gelir (Ö4)

Beklemeyi öğrenirler. (Ö3)

Saygıyı öğrenirler. (Ö5)

İşbirliği yaparlar. (Ö3)

Sorunlara çözüm bulma daha çabuk olur (Ö4)

Öğrencilerin birbirleriyle yoğun etkileşimde olmaları da sağlanmış olur. (Ö1)

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi öğretmenler, kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenlerin görüşlerinde yer alan kazanımlardan sadece problem çözme becerisine vurgu yapmışlardır. Ancak onların görüşlerinin aksi bir durum belirtmemişlerdir. Sadece farklı kazanımlara dikkat çekmişlerdir. Bu kazanımlar şunlardır: Sağaltıcı özelliği başka bir ifade ile kaygı ve bıkkınlığı azaltması, çevre duyarlılığı değeri, özgüven becerisi, farklı bakış açısı, yenilikçi düşünme becerisi, gözlem becerisi. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

Karşılaştıkları sorunlara hemen ve etkili çözümler bulmak zorunda kalmaları (YÖ2)

Şu anki nesil dört duvar arasında hakikaten de sıkılmış durumdadır. Bu doğa fen okulunda da çocuklarımızın enerjilerini öğrenerek atmaları güzel oldu. (YÖ1)

Özgüvenleri daha yüksek bir şekilde cevaplar verdiler. Çevrelerine karşı hiç olmadıkları kadar duyarlı olmalarını sağladı. Olaylara farklı bakış açıları geliştirmelerini sağladı. Yeni icatlar geliştirdiler. (YÖ2).

3.5. Problemler ve Çözümler

Araştırmada, öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin problemler ve bu problemlerin çözümüne ilişkin durumlar incelenmiştir. Bu durum hem uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin bu tür deneyimlerde yaşanabilecek problemlere ve bu problemlerin çözümüne ilişkin görüşleri üzerinden hem de kendi yürütücülüğünde deneyimleri olan öğretmenlerin ilgili derste karşılaştıkları problemler ve çözümleri üzerinden farklı bakış açıları ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak öğretmen deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimlerinde hazırlıklar ile önlenebilecek problemler yaşanmaktadır. Bu durum Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Orman Okulu Deneyiminine İlişkin Problemler ve Çözümler

Ana Tema	Alt Tema	Kodlar
Problemler ve çözümler	Olası problemler ve bu problemlerin çözümüne ilişkin inanç	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Problem.</i> Az sayıda problem (ateşe bağlı yaralanma, materyal eksikliği, zaman yetersizliği, hava şartlarının olumsuz olması) yaşanabilir. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5) • <i>Çözüm inancı.</i> Yeterli hazırlık ve önlem ile bu problemler engellenebilir. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5)
	Ortak problemler ve çözümler	<ul style="list-style-type: none"> • Hazırlıklı olunur ise problem yaşanmaz. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, YÖ1, YÖ2)
	Karşılaşılan problemler ve çözüm durumları	<ul style="list-style-type: none"> • Hazırlıklı olunduğu için herhangi bir problem yaşanmaması (YÖ1, YÖ2) • Lavabo ve tuvaletlerin uzak olması (YÖ1)

Sosyal bilgiler öğretiminde uzman rehberliğinde deneyimi olan ancak kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayan öğretmenlerin tümü problemler yaşanabileceğini vurgulamıştır. Dikkat çektikleri problemler az sayıdadır. Bu durum

öğretmenlerin olası problemlere karşı olumlu bir görüşte olduğunu gösterir niteliktedir. Öğretmenlerin dikkat çektikleri problemler şunlardır. Ateşe bağlı yaralanma, materyal eksikliği, zaman yetersizliği, hava şartlarının olumsuz olması. İlgili öğretmenler, problemler yaşanacağını ancak yeterli hazırlık ve önlem ile bu problemlerin engelleneceğini vurgulamıştır. Bu durum öğretmenlerin olası çözüm ve önlemlere karşı olumlu bir görüşte olduğunu gösterir niteliktedir. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir.

Ateş üstünden atlama sırasında kazalar yaşanabilir. (Ö2)

Herhangi bir materyal kullanılıyorsa öğrenci sayısı kadar olması lazım yoksa sıkıntı yaşanır. Sürenin ve konuların iyi planlanması. Ayrıca hava şartlarına göre de etkinlikler planlanmalıdır. (Ö5)

Planlama iyi yapılırsa sorun yaşanmaz. (Ö3)

Önlem alınırsa herhangi bir sorun yaşanmaz (Ö4)

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde deneyimli her iki öğretmenin de hazırlık yaptıkları için herhangi bir problem yaşamadıklarını vurguladıkları görülmüştür. Başka bir ifade ile kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenlerin olumlu öngörülerini deneyim sahibi öğretmenlerin görüşleri ile uyumaktadır. Sadece bir öğretmen (YÖ1) lavabo ve tuvaletlerin uzak olmasını bir problem olarak görmüştür. Bu problemin de sosyal bilgiler öğretimi dersi ile ilişkili olmadığını vurgulamıştır. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir.

Hazırlıklı gittiğimizden dolayı pek bir sorun yaşamadık. (YÖ1)

Cevabım hayır. Eğer hazırlıklarınızı önceden ve tam yaparsanız herhangi bir sorun yaşamazsınız. (YÖ2)

Ders dışında ihtiyaç gidermede tuvalet lavabo kullanmada. Yakınlarda olsaydı daha iyi olurdu diye söyleyebilirim. (YÖ1)

3.6. Öğretmenlerin Önerileri

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin öğretmenlerin önerileri incelenmiştir. Bu durum hem uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin hem de kendi yürütücülüğünde deneyimleri olan öğretmenlerin görüşleri üzerinden farklı bakış açıları ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak; her iki gruptaki öğretmenlerin bu deneyime ilişkin çeşitli önerileri olmuştur. Bu durum Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Orman Okulu Deneyiminine İlişkin Öğretmenlerin Önerileri

Ana Tema	Alt Tema	Kodlar
Öğretmenlerin önerileri	Uzman rehberliğinde deneyim sahibi olan öğretmenlerin önerileri	<ul style="list-style-type: none"> • Heyecanlı/riskli etkinliklerin olması (Ö1, • Mevcut uygulama merkezinde programlandığı şekilde yılda dört kez değil her hafta uygulama yapılması, (Ö3) • Uygulayıcının eğitimli olması (Ö5) • Her bir atölye için farklı öğretmen olması • Materyallerin yeterli olması (Ö5) • Etkinlik sürelerinin iyi planması (Ö5) • Öğretmenlerin de aktif katılım sağlayabilmesi/bazı etkinliklerde yürütücü olması (Ö3) • En az üç alanda (el becerileri, sanat ve spor alanında) etkinliklerin yer alması (Ö5)
	Ortak öneriler	<ul style="list-style-type: none"> • Doğaya ilişkin daha risk içeren etkinliklerin yapılması
	Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olan öğretmenlerin önerileri	<ul style="list-style-type: none"> • Her derse ilişkin konunun bu uygulama merkezinde işlenebileceğinin unutulmaması

Sosyal bilgiler öğretiminde uzman rehberliğinde deneyimi olan ancak kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayan öğretmenlerin bu tür bir öğretime ilişkin birkaç önerisi vardı. Bu öneriler şunlardır: Heyecanlı/riskli etkinliklerin olması, mevcut uygulama merkezinde programlandığı şekilde yılda dört kez değil her hafta uygulama yapılması, uygulayıcının eğitilmiş olması, her bir atölye için farklı öğretmen olması, materyallerin yeterli olması, etkinlik sürelerinin iyi planlanması, öğretmenlerin de aktif katılım sağlayabilmesi/bazı etkinliklerde yürütücü olması, en az üç alanda (el becerileri, sanat ve spor alanında) etkinlikler yer alması (Ö5). Bu sonuçları destekleyen örnek ifadeler şunlardır:

Heyecanlı aktiviteler çocukların hızlı düşüncelerini ve grup çalışmalarını çok destekler. (Ö1)

Yıl içerisinde dört defa programlama yapılmış. Ben isterdim ki çocuklarımızı haftada bir defa getirme şansımız olsaydı. (Ö3)

Birincisi; burada görevli öğretmenin eğitimi iyi olması lazım. (Ö5)

İsterdim ki drama atölyesinde biz de drama yapabilelim. Ne bileyim biz de burada bitki yetiştirmeye katkıda bulunabilelim. (Ö3)

En az 3 değişik alanda eğitim verilmelidir. Müzik , el becerileri, Görsel sanatlar, sportif aktivite. (Ö5)

Her atölyeye ayrı bir öğretmen verilmesi, görevlendirilmesi öğrenciler açısından daha faydalı olacaktır. (Ö5)

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerin görüşleri analiz edildiğinde; bir öğretmenin (YÖ1) daha fazla doğa/orman temelli bir etkinlik yapılmalı önerisi kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenlerin heyecanlı/riskli oyun önerileri ile benzerlik göstermektedir. Başka bir ifade ile hem uzman rehberliğinde deneyimi olan ama kendi yürütücülüğünde deneyimi olmayan hem de kendi yürütücülüğünde deneyimi olan öğretmenler tarafından ortak arzu edilen nokta, doğaya ilişkin daha risk içeren etkinliklerin yapılmasıdır. Bir diğer kendi yürütücülüğünde deneyimli öğretmenin (YÖ2) önerisi ise her derse ilişkin konunun bu uygulama merkezinde işlenebileceğinin unutulmaması üzerinedir. İlgili öğretmen sosyal bilgiler öğretimi ile ilişkili olarak insan hakları ve yön bulma konusunu ilgili uygulama merkezinde işlediğini ve bu dersin sınıf içi uygulamalardan daha etkili olduğunu vurgulamıştır. Bu yargıları destekleyen örnek ifade şu şekildedir:

Çamurunu, suyunu taşıma orada birazcık çocukların çözüm yollarını da bulması lazım. Genelde bizler tarafından büyükler tarafından çözülmüş olan imkânları sunuyoruz. (YÖ1)

Her dersin orada işlenebileceği de unutulmamalıdır. Örneğin; insan hakları dersini orada işledim ve sınıfta yapamayacakları kadar verimli bir grup çalışması yaptık. (YÖ2)

3.7. Doğa ve Fen Okulu Kavramsallaştırması

Araştırmada, öğretmenlerin deneyimlerine göre MEB'in orman okulu kavramı yerine tercih ettiği doğa ve fen okulu kavramsallaştırmasına ilişkin görüşlerinin nedenleriyle birlikte nasıl olduğu incelenmiştir. Bu durum hem uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin hem de kendi yürütücülüğünde deneyimleri olan öğretmenlerin görüşleri üzerinden farklı bakış açıları ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak kendi yürütücülüğünde orman okulu uygulamaları deneyimi olan ve olmayan öğretmenlerin çoğunluğu doğa ve fen okulu kavramsallaştırmasına ilişkin kararsızlık içeren olumlu görüş sunmuştur. Bu durum Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8*Doğa ve Fen Okulu Kavramsallaştırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*

Ana Tema	Alt Tema	Kodlar
Doğa ve fen okulu kavramsallaştırması	Uzman rehberliğinde deneyim sahibi olan öğretmenlerin görüşleri	<ul style="list-style-type: none"> • Doğa kavramının kullanımı uygundur. • Fen kavramının kullanımı diğer dersler için sınırlılık getirdiği için uygun değildir. • Fen kavramı doğal ve sosyal olanı kapsadığı için kullanımı uygundur. (Ö1) • Sosyal kavramı dahil edilmiyor çünkü sosyal tarih öğretimi şeklinde algılanıyor.
	Ortak görüşler	-
	Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olan öğretmenlerin görüşleri	<ul style="list-style-type: none"> • Doğa kavramı kullanımı her şeyi kapsadığı için uygundur. (YÖ2) • İlgili deneyimde çoğunlukla fen etkinlikleri olduğu için fen kavramı uygundur ancak sosyal bilgiler açısından genişletilebilir. (YÖ1)

Sosyal bilgiler öğretiminde uzman rehberliğinde deneyimi olan ancak kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayan beş öğretmenden dördü (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5) doğa kavramının kullanımını doğru bulmuş ancak fen kavramının kullanımını doğru bulmamıştır. Çünkü diğer derslerin öğretiminde de bu felsefenin kullanılabilmesi ve fen kavramının sınırlılık getirdiği düşüncesinde olmuşlardır. Bu durum orman okulu algısına ilişkin farkındalık kazandırılması gerektiğine ilişkin ipuçları vermiştir. İlgili öğretmenlerden biri (Ö1) sosyal bilgilerin bu kavramsallaştırma içerisinde düşünülmemesinin nedenini sosyalin genel olarak tarih öğretimi şeklinde algılanmasına bağlamıştır. Bu durum sadece orman okuluna değil sosyal bilgiler öğretimi konusuna ilişkin de farkındalık yaratılması gerektiğine ilişkin ipuçları vermiştir. Deneyim sahibi olmayan beş öğretmenden biri (Ö1) ise fenin doğayı, doğanın hayvan ve bitki yanı sıra insanı ve sosyal olanı da kapsadığı görüşünde olduğu için kavramsallaştırmayı doğru bulmuştur. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

Doğa kelimesi değil de fen okulu kelimesi uygun değil. Başka dersler işlenmiyormuş izlenimi veriyor. Daha kapsayıcı bir isim olmalı. (Ö2)

Okumalar, müzik, resim her şey yapılabilecek bir ortamda sadece fenle sınırlamak doğru olmadığını düşünüyorum. (Ö3)

Diğer derslerde olabilirdi. Sosyal bilgiler dersinin olması da lazım diye düşünüyorum. (Ö4)

Sosyal bilgiler dersi için biraz zayıf kalmış diyebilirim. Sosyal bilgiler deyince biraz da tarih aklımıza geldiği için doğa ve fen tam karşılamıyor. (Ö5)

Fen tabiatın gelir. Tabiatın içinde de insan, hayvan, bitki her şey vardır. Sosyal yaşamı kapsar. (Ö1)

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan her iki öğretmen kararsız bir şekilde doğa ve fen okulu kavramsallaştırmasını doğru bulmuştur. Özellikle doğa kavramının her şeyi kapsadığını düşündükleri için doğru bulmuşlardır. Fen kavramı kullanımını bir öğretmen (YÖ1) çoğunlukla fen etkinlikleri yapıldığı için doğru bulmuş ancak sosyal bilgiler açısından da zenginleştirilmeli demiştir. Bir öğretmen ise sosyal bilgiler kavramının da eklenebileceğini ancak ismin uzayabileceğini vurgulamıştır. Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu uygulamaları deneyimi sahibi olan

öğretmenlerin görüşleri orman okulu ve sosyal bilgiler ilişkisine ilişkin farkındalık yaratılması gerektiğine ilişkin ipuçları sunmuştur. Bu yargıları destekleyen örnek ifadeler şu şekildedir:

İsim doğru çünkü doğa zaten bütün dersleri içinde barındıran bir kavram. Sosyal bilgilerle ilgili bir kavram eklenebilir ama uzun isimler işlevden uzaklaştırabilir. (YÖ2)

Yani birazcık fenle ilgili deney daha çok ama sosyal bilgilerden işte oyun alanları zenginleştirilebilir. (YÖ1)

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmada öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarına yer vermesine ilişkin deneyimleri ve bu deneyimlerini destekleyen dokümanları (etkinlik planları) incelenmiştir. Böylece; orman okulu ve sosyal bilgiler arasındaki bağlantılar betimlenmeye çalışılmıştır. İlgili durum anlamlı deneyim, ilişkilendirme yapılan öğrenme alanı/kazanım, öğretmen/öğrenci kazanımları, problemler ve çözümler, öğretmenlerin önerileri ve doğa ve fen okulu kavramsallaştırma üzerinden sunulmuştur.

Sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimi, hem bu deneyimi kendi yürütücülüğünde yaşamak isteyen hem de yaşayan öğretmenlerin görüşlerine göre anlamlıdır. Tüm eğitim-öğretim faaliyetlerini orman anaokulunda gerçekleştiren okul öncesi öğretmenlerinin dahi bu deneyimi kabullendikleri ve anlamlı buldukları (Koyuncu, 2019) göz önüne alınırsa bu sonuç şaşırtıcı değildir. İlgili literatürde sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulaması özelinde bir çalışma olmasa da fen, matematik ve dil eğitimi yanı sıra sosyal bilgiler eğitimini de kapsayan entegre bir çalışma (Hoyt-Parrish, 2018) olduğu giriş bölümünde bahsedilmiştir. İlgili çalışmada kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi öğretmenlerin orman okulunu derslerine -endişeleri de olmakla birlikte- daha fazla entegre etme istekleri olduğu ve bu deneyimi anlamlı buldukları görülmektedir. Başka bir ifade ile çalışmamızın sonuçları bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Ancak bu sonuç olası etkiyi gösterir niteliktedir. Ne ölçüde etki ettiğini görmek için daha fazla çalışma yapılmalıdır. Kendi yürütücülüğünde deneyimli ve deneyim sahibi olmayan öğretmenler sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisini yaparak-yaşayarak öğrenme anlayışı üzerinden kurmuştur. Koyuncu'nun (2019) çalışmasında yer alan katılımcı öğretmenler de orman okulunun yaparak-yaşayarak öğrenme özelliğine vurgu yapmışlardır. Orman okulu açık alan eğitimi kapsamındadır (Yılmaz-Uysal, 2022) ve açık alan eğitimi kapsamında gerçekleştirilen farklı bir sosyal bilgiler öğretimi etkinliği olan arkeolojik kazı çalışmasında da (Zayimoğlu-Öztürk, 2014) yaparak-yaşayarak öğrenme anlayışına dikkat çekildiği görülmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarının öncelikle yaparak-yaşayarak öğrenme özelinde çalışılması önerilir.

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu uygulamaları deneyimi olan ve olmayan öğretmenlerin neredeyse tamamının sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulaması için uygun bulduğu öğrenme alanı; insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanıdır. İlgili öğrenme alanı coğrafya odaklıdır ve bu öğrenme alanı ile amaçlanan insan-çevre etkileşimini tanımdır (MEB, 2018). Hoyt-Parrish'in (2018) temel derslerin entegrasyonunu kapsayan orman okuluna ilişkin çalışmasında ilgili ülkenin resmi sosyal bilgiler programında ilişkilendirilen kazanım da coğrafyaya ilişkindir. Ayrıca bu kazanım da "insanlar ve Güney Carolina'nın fiziksel manzarası arasındaki etkileşim" ifadesi başka bir ifade ile insan-çevre etkileşimi yer almaktadır. Yine sosyal bilgiler-orman okulu ilişkisini değil de sosyal bilgiler-orman okuryazarlığı ilişkisini ele alan çalışmada (PLT, 2023) ilgili ülkenin resmi programında ilişki kurduğu disiplin coğrafya; ilişki kurduğu konu ise insan çevre etkileşimidir. Türkiye'de de orman okuryazarlığı ve sosyal bilgiler ilişkisine ilişkin bir çalışma (Sönmez & Durmuş, 2021) vardır. Orman okuryazarlığı ve orman okulu kavramları farklı olmakla birlikte birbirleri ile

ilişkilidir ve orman okuryazarlığına ilişkin çıkarımlar orman okuluna ilişkin yordamlar için anlamlı olabilir. Bu bağlamda ilgili çalışmaya göre de orman okuryazarlığı coğrafya odaklıdır ve insan-çevre etkileşimini anlama amaçlı olan insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı ile ilişkilidir. Tüm bu sonuçlar, sosyal bilgiler-orman okulu ilişkisinin temelde insan-çevre/doğa/orman etkileşimi olduğuna dair ipuçları vermektedir. Başka bir ifade ile orman okulu felsefesi temelde insan-orman/diğer doğal alanlar etkileşimine dayanıyor ise sosyal bilgiler orman okulu için bir tercihten çok gereklilik olarak görülmelidir. Yine bu durum orman okulu ve sosyal bilgiler ilişkisinin güçlü olduğunu gösterir niteliktedir. Ayrıca katılımcı öğretmen görüşlerine göre bu ilişki sadece insanlar, yerler ve çevreler özelinde değildir. Katılımcı öğretmenler tarafından sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamaları için uygun görülen diğer öğrenme alanları kültür ve miras; bilim, teknoloji ve toplum; üretim, dağıtım ve tüketimdir. Bu öğrenme alanlarına ilişkin ilişkiler şu şekildedir:

- Ağırlıklı olarak tarih içerikli olan (MEB, 2018) kültür ve miras öğrenme alanı ile orman okulu uygulaması arasında ilişki kurulması dikkat çekicidir. Kurulan ilişki milli kültür -özelde nevruz bayramı- üzerinedir. Aslında ilk Türk devletlerinde yer alan dağ/orman kültü (Bayat, 2006), ormana ve ormanın korunmasına ilişkin kurumsal faaliyetlerin başladığı Osmanlı Dönemi (Gülöksüz, 2010), Atatürk'ün ağaçlandırma ve ormana verdiği önem (Köroğlu, 2009) vb. her dönemden örnekler orman okulu uygulamalarında yer alabilecek konulardır. Bu öğrenme alanı kapsamında vurgulanan diğer kazanım geleneksel çocuk oyunları ile ilişkilidir. Oyun öğrenme ve gelişme için hayati önem taşıdığından orman okulu uygulamalarının vazgeçilmez bir parçasıdır (FSA, 2023b). Ancak bu oyunla kastedilen genellikle serbest oyun ve riskli oyundur. Riskli oyun tercihi seçimini birçok faktör (ebeveyn tutumları, okul yönetimi, kişisel tutum ve davranış vb.) etkileyeceği için kültürel bir bakış açısı gereklidir (Yılmaz-Uysal & Sicim-Sevim, 2022). Genel olarak orman okulunun kültürel açıdan uyarlanmaz ise ilgili ülkede başarısız olacağı (Leather, 2018), çocuk oyunlarının toplumların sosyo-kültürel geçmişlerine bağlı değişeceği/gelişeceği (Little & Eager, 2010) ve Türk kültürünün -oyun özelinde- risk karşıtı olduğu (Yılmaz, 2017) göz önüne alınırsa orman okulu için bir oyun türü tercih etmek gerekecektir. Orman okulu ve sosyal bilgiler ilişkisinin oyun bağlamında da kurmak için geleneksel çocuk oyunları anlamlı bir tercih olabilir.
- Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı temelde bilim ve teknolojinin gelişim sürecine ve bilim ve teknolojinin topluma etkisine ilişkin kavrayış ve teknolojiyi kullanma becerisi kazandırmayı amaçlar (MEB, 2018). İlgili öğretmen bu öğrenme alanı ile orman okulu ilişkisini dördüncü sınıf düzeyinde “çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir” kazanımı üzerinden kurmuştur. 2020 Türkiye Orman Varlığı raporuna göre ormanlık olmayan alan ülke alanının %70,6'sını kaplamaktadır (Orman Genel Müdürlüğü, 2020). Başka bir ifade ile ormanlık alanların artırılması çevresel bir ihtiyaçtır. Orman okulu uygulamalarında bu çevresel ihtiyaçtan yola çıkarak öğrencilerden kendilerine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirmelerine ilişkin etkinlikler düzenlenebilir. İlgili öğretmen dikkat çekmese de bu öğrenme alanında öğrencilerden bazı teknolojik ürünlerin doğaya verdiği zararları tartışması beklenir (MEB, 2018). Bu beklenti “teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır” kazanımı ile vücut bulur. Doğaya ve elbette ormana zarar vermemeyi içeren bu kazanımın da orman okulu uygulamalarında yer almasının etkili olacağı düşüncesi güçlü bir varsayımdır. Bu kazanım fikir geliştirme kazanımının hemen arkasında yer alır. Bu bağlamda her iki kazanımı birlikte ele alıp bir etkinlik tasarlamak önerilir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarının bu kazanımlar özelinde sonuçlarını ölçmeye ilişkin çalışmalar yapılması önerilir.
- Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanının temel amacı öğrencilerin bilinçli tüketicilik ve girişimcilikle ilgili beceri düzeylerinin geliştirilmesidir” (MEB, 2018) ve

bu öğrenme alanı ekonomi temellidir. İlgili öğretmen bu öğrenme alanını ile orman okulu ilişkisini “çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır” kazanımı üzerinden kurmuştur. Türkiye’de ormanlık alanların üç fonksiyonu vardır: Sosyo-kültürel (%9), ekolojik (%49) ve ekonomik (%42). Bu nedenle orman ile ekonomi arasında bağlantı kurulması ve ormanların israf edilmemesi gereken ekonomik kaynaklar olarak görülmesi şaşırtıcı değildir. Ayrıca; sosyal bilgiler-orman okuryazarlığı ilişkisini ele alan çalışmada (PLT, 2023) ilgili ülkenin resmi programında en çok ilişki kurulan disiplin ekonomidir. Temel alınan iki konu ise borsa ve piyasalar ile ekonomik kararlar vermedir. Sonuç olarak sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarının ilgili kazanımlar ve konular özelinde etkisini ölçen çalışmalar yapılması önerilir.

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu uygulamaları deneyimi olan ve olmayan öğretmenlerin tamamı sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarından öğretmenlerin kazanım elde etmesine ilişkin olumlu görüş sunmuştur. Her iki grubun ortak vurgu yaptıkları kazanımlar deneyimlerinin/farkındalıklarının arttığı başka bir ifade ile bakış açılarının genişlediği üzerinedir. Bu bakış açısı şu iki konu üzerinde olmuştur: Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi ve etkili sosyal bilgiler öğretimi. Edeş’in (2022) çalışmasında yer alan tüm eğitim-öğretim faaliyetlerini orman anaokulunda gerçekleştiren okul öncesi öğretmenlerinin en çok vurguladıkları kazanım da bakış açılarının geliştiği kazanımıdır. Çalışmamızda yer alan öğretmenlerin kısa süreli orman okulu deneyimi yaşamalarına rağmen benzer bir kazanım elde etmiş olmaları dikkat çekicidir. Bu durum orman okulunun kısa süreli deneyimlerle de öğretmenler üzerinde etkili olduğuna dair ipuçları sunmaktadır. Etkili sosyal bilgiler öğretimi kapsamında her iki öğretmen grubunun dikkat çektiği ortak nokta kalıcı öğrenmedir. Koyuncunun (2019) çalışmasında da benzer bir şekilde öğretmenler orman okulunun kalıcı öğrenme sağlaması kazanımına vurgu yapmışlardır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarının kalıcı öğrenmeye ne düzeyde etkisi olduğuna yönelik çalışmalar yapılması önerilir. Orman okulu uygulamaları yapılandırılmamış ya da yarı yapılandırılmış doğal bir açık alanda başka bir ifade ile sınıf dışında ve dış mekân da gerçekleştirilir (Yılmaz-Uysal, 2022). Ancak; FSA’ya (2023a) göre; ormana/doğaya da olsa öğrenmek için düzenli olarak öğrencileri dışarı çıkarmanın, orman okulu uygulaması olması için ilgili felsefenin prensiplerine dikkat etmek gerekir.

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu uygulamaları deneyimi olan ve olmayan öğretmenlerin tamamı sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarından öğrencilerin kazanım elde etmesine ilişkin olumlu görüş sunmuştur. Her iki grubun ortak vurgu yaptığı tek kazanım problem çözme becerisidir. Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenler tarafından vurgulanan diğer beceri işbirliği becerisidir. Deneyim sahibi öğretmenler tarafından vurgulanan beceriler özgüven, yenilikçi düşünme ve gözlemdir. Bu beş beceriden özgüven becerisi hariç tümü mevcut sosyal bilgiler dersi öğretimi programında (MEB, 2018) yer almaktadır. Bu durum, sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisinin beceriler özelinde de olduğunu gösterir niteliktedir. Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenler tarafından vurgulanan değerler sabır ve saygı değerleridir. Deneyim sahibi öğretmenler tarafından vurgulanan değer ise duyarlılıktır. Her üç değer de mevcut sosyal bilgiler dersi öğretimi programında (MEB, 2018) yer almaktadır. Ayrıca; öğretim programının orman okuryazarlığı kapsamında incelediği çalışmada da (Sönmez & Durmuş, 2021) sevgi ve saygı değerinin orman okuryazarlığı ile ilişkili olduğu vurgulanmıştır. Bu durum, sosyal bilgiler öğretimi ve orman okulu ilişkisinin değerler özelinde de olduğunu gösterir niteliktedir. Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenler ayrıca kalıcı öğrenmeye vurgu yapmıştır. Koyuncu’nun (2019) çalışmasında da benzer bir şekilde öğretmenler orman okulunun kalıcı öğrenme sağlaması kazanımına dikkat çekmiştir. Deneyim sahibi öğretmenler de ayrıca orman okulunun sağaltıcı özelliğine vurgu yapmıştır. Benzer vurgu Kanat’ın (2022) çalışmasında da yer almaktadır. Çalışmada yer alan öğretmenlere göre orman anaokulu rahatlatma ve

sakinleştirme etkisine sahiptir. Sonuç olarak sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarının ilgili beceriler, ilgili değerler, kalıcı öğrenme ve kaygı giderme özelinde etkisinin ne düzeyde olduğunu ölçmek için çalışmalar yapılması önerilir.

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu uygulamaları deneyimi olan ve olmayan öğretmenler sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu uygulamalarında problem yaşanma durumuna ilişkin olumlu görüş sunmuştur. Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenlere göre önlemler alınır ve gerekli hazırlıklar yapılır ise herhangi bir problem yaşanmaz ya da az yaşanır. Deneyimli öğretmenler ise herhangi önemli bir problem yaşamadığını iletmiştir. Öğretmenler tarafından çözülebilir ya da önemsiz görülse de şu problemlere dikkat çekilmiştir: Ateşe bağlı yaralanma, materyal eksikliği, hava şartlarının olumsuz olması, lavaboların uzak olması. Bu problemlere ilişkin ilgili literatür bağlamında öneriler şu şekildedir:

- *Ateşe bağlı yaralanma.* Aletler ile birlikte ateş de katılımcıların öğrenme deneyimleri için anlamlı olabilir hatta bunlar orman okulu uygulamalarında keşif etkinlikleri için temel bileşenlerdir (FSA, 2023c). Ancak güvenlik önlemlerini almak gerekir. Blackwell (2015) ateş yakma ritüeli için güvenlik kuralları olarak şunları vurgulamıştır: Yeterli yetişkin-çocuk oranı, rüzgârsız ve kuru olmayan hava koşulları, yolda ya da yanmayacak bir alan üzerinde yakma, ateş yakma konusunda yetkin biri, katılımcıların ateşe iki metre uzağa konumlanması, yanmaz eldiven kullanımı, ateşin söndüğünden emin olunması ve soğutma çalışması. Tüm bu güvenlik önlemleri çalışmamızda ilgili öğretmenin vurguladığı Nevruz ateşinin yakılması için bir engel değildir ancak üzerinden atlanması için bir engeldir. Başka bir ifade ile; orman okulu uygulamalarında ateş üzerinden atlama etkinliği yapılmamalıdır.
- *Materyal eksikliği.* Orman okulunda arzu edilen materyaller doğal kaynaklardır (FSA, 2023b) ve motivasyon ve yaratıcılık için bu kaynaklar yeterlidir (Knight, 2013). Bu nedenle doğal malzemeler üzerinden etkinlikler oluşturulması önerilir. Yine de katılımcı öğretmenlerin orman okulu uygulama merkezinde başka bir ifade ile yapılandırılmış doğal alanda bu deneyimleri yaşadıklarını göz önüne almak gerekir. Orman okulu felsefesi temelli kurumların alanlarının sınırlı olduğundan yapılandırılmamış malzeme bulmada zorluklar yaşandığı öğretmenlerce başka bir çalışmada (Koyuncu, 2019) daha dile getirilmiştir. Öğretmenlerin ilgili uygulama merkezlerine gitmeden önce doğal malzemeleri en yakın doğal alandan temin etmesine ilişkin hazırlıklar yapmaları önerilir.
- *Hava şartlarının olumsuz olması.* Orman okullarında yaşanan problemlerden birinin olumsuz hava koşulları olduğuna ilişkin öğretmen görüşü Koyuncu'nun (2019) çalışmasında da yer almaktadır. Yine de bu durum orman okulunun temel prensiplerinden biri olan her hava koşulunda bu deneyimi yaşama (Murray ve O'Brien, 2005) prensibine ilişkin farkındalığın düşük olduğuna ilişkin ipuçları vermiştir. Bu nedenle öncelikle bu farkındalığın kazanılması gerekmektedir. Ancak; Türk kültürünün risk karşıtı olduğu (Yılmaz, 2017) göz önüne alınırsa Türkiye'de orman okulu uygulamaları için daha dengeli hava koşullarında etkinliklerin gerçekleştirilmesi önerilir.
- *Tuvaletlerin uzak olması.* Eroğlu (2022) tuvalete ilişkin hijyen konusunda şu kuralları vurgulamıştır: Düzenli kullanılan orman okulu uygulama merkezlerinde (uzak olmasına gerek olmadan) tuvalet kurulumları önemlidir. Tuvalet olmaması durumunda geçici tuvaletler uzak bir alana kurulmalıdır. Halka açık tuvaletler kullanılacak ise gerekli hijyen ve hijyen ürünleri sağlanmalıdır.

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu uygulamaları deneyimi olan ve olmayan öğretmenlerin tek ortak önerisi riskli etkinliklere/oyunlara/görevlere yer verilmesi olmuştur. Riskli oyun tercihi seçimi için kültürel bir bakış açısı gereklidir (Yılmaz-

Uysal & Sicim-Sevim, 2022) ve Türk kültürünün -oyun özelinde- risk karşıtı olduğu (Yılmaz, 2017) göz önüne alınırsa orman okulu için daha az riskli oyunların tercih edilmesi beklenen bir durumdur. Ancak araştırmada yer alan ilgili uygulama merkezinin yapılandırılmış bir doğal alan olduğu göz önüne alınırsa en az riskli oyun ve görevlere yer verildiği düşünülebilir. Bu nedenle sentez bir yaklaşımla orta düzey riskli oyun ve görevlere yer verilmesi önerilir. Kendi yürütücülüğünde deneyim sahibi olmayan öğretmenlerin diğer ifade ettikleri öneriler şunlardır: Aynı grubun her hafta uygulamalara katılması, uygulayıcının eğitilmiş olması, materyallerin yeterli olması. Deneyimli öğretmenlerin diğer ifade ettikleri öneriler ise her dersin bu uygulama merkezinde gerçekleştirilebileceğidir. Başka bir ifade ile her dersin öğretimi için orman okulu uygulamasının mümkün olduğudur. Bu öğretmen önerilerine ilişkin ilgili literatür bağlamında öneriler şu şekildedir:

- *Sürenin/yoğunluğun anlamlı olması gerekir.* Orman okulu uygulamalarının aynı öğrenci grubuyla, tüm hava şartlarında, bir yıl boyunca, aynı bölgeye gidilmesi şeklinde yapılması önerilir (Murray & O'Brien, 2005). O'Brien (2009) sonraki çalışmaların birinde her hafta ya da iki haftada bir iki ile on ay arası gidilebileceğini belirtmiştir. Knight (2011) en az 10 hafta ile sınırlandırmıştır.
- *Eğitimcinin eğitim almış olması gerekir.* Orman okulu eğitimcisi olmak için eğitim alınması gerekir. Bu eğitim üçüncü seviye bir eğitimi kapsamaktadır (Harris, 2017). Bu seviye bir eğitim, ilkyardım eğitimlerini kapsasa da Knight (2013) ilkyardım eğitiminin önemine vurgu yapmıştır.
- *Materyal yeterli olmalıdır.* Orman okulunda arzu edilen materyaller doğal kaynaklardır (FSA, 2023b) ve motivasyon ve yaratıcılık için bu kaynaklar yeterlidir (Knight, 2013). Ulaşılabilir doğal malzemeleri içeren etkinlikler tasarlanması ve uygulamalar öncesi öğretmenin kendisi temin etmeli ya da öğrencilerinden bu malzemeleri doğal alanlardan temin etmelerini istemeleri önerilir.
- *Orman okulu belirli dersler ile kısıtlanmamalıdır.* Orman okulu fen, matematik, dil ve sosyal bilgiler gibi temel alanlar yanı sıra başka birçok alanı kapsayan disiplinlerarası bir yaklaşımdır (Hoyt-Parrish, 2018). Bu çalışma sosyal bilgiler- orman okulu ilişkisini öğretmen deneyimleri üzerinden göstermeyi amaçlamıştır. Diğer branşlarının da orman okulu ile ilişkisini gösteren çalışmaların yapılması önerilir.

Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu uygulamaları deneyimi olan ve olmayan öğretmenlerin çoğunluğu doğa ve fen okulu kavramsallaştırmasına ilişkin kararsızlık içeren olumlu görüş sunmuştur. Kararsız oldukları kavram fen kavramına yer verilmesine ilişkin olmuştur. Bu kararsızlıklarının haklı bir sebebi vardır. Çünkü orman okulu fen, matematik, dil ve sosyal bilgiler gibi temel alanlar yanı sıra başka birçok alanı kapsayan disiplinlerarası bir yaklaşımdır (Hoyt-Parrish, 2018). Ayrıca; herhangi bir öğretmen orman okulu kavramına ilişkin görüş ifade etmemiştir. Çünkü doğa onlar için kapsayıcı bir kavram olmuştur ve etkinlikler ormanlık bir alanda değil yapılandırılmış, az ağaç bulunan doğal bir alanda gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızda orman okulu kavramı tercih edilmiştir. Çünkü; orman okulu felsefesinde ideal olanın ormanlık alan olmasına rağmen bu tür bir alan olmadığında diğer doğal alanlar (sahiller de dahil) tercih edilebilmektedir (Knight 2013; FSA, 2023a). Önemli olan ilgili doğal alanda orman idealinin de kazandırılmasıdır. Ayrıca ilgili alanın ismi doğa ve fen okuludur. Bu isimlendirme bir tesis olarak okul algısı oluşturabilir. FSA'ya (2023a) göre orman okulu bir felsefe ve ahlaki/ikelere dayalı bir fikir, tutum, eğilim ve duruş anlamına gelen ethostur. Başka bir ifade ile orman okulu bir yer değildir; belirli ilkeleri ve kriterleri olan bir eğilim ve felsefedir. Bu nedenlerle bu tür merkezlerin isimlerinin orman okulu uygulama merkezi şeklinde kavramsallaştırılması önerilir.

Sonuç olarak; sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler öğretimi ile orman okulu arasında ilişki kuran etkinlikler gerçekleştirebilir. Halihazırda bu etkinlikleri gerçekleştiren ya da ilgili uzmanların gerçekleştirdiği etkinliklere dahil olan deneyimli öğretmenler mevcuttur. Katılımcı

öğretmenlerin görüşlerine göre bu deneyimler hem kendileri hem öğrencileri için anlamlıdır. Ancak birkaç problem yaşanabilmektedir. İlgili öneriler doğrultusunda bu problemler çözülebilir. Ayrıca; bu çalışma, güçlü bulgularının yanında birtakım sınırlılıklar da içermektedir. Çalışma öncelikle doğa ve fen okulunda deneyim yaşayan yedi sınıf öğretmeni ile sınırlıdır. Benzer bir çalışma farklı orman okulu uygulama merkezlerinde ya da ormanlık alanlarda bu deneyimi yaşayan farklı katılımcılar ile gerçekleştirilebilir. Son olarak çalışma nitel ölçme araçları ile sınırlıdır. Bu nedenle nicel ölçme araçlarının da dahil edildiği çalışmaların yapılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Aydın, Y., & Aykırı, K. (2023). Hayat bilgisi öğretiminde orman okulunun rolü üzerine sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *E-International Journal of Educational Research*, 14(4), 304-324. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1294534>
- Bayat, F. (2006). Türk mitolojisinde dağ kültürü. *Folklor Edebiyat*, 12(46), 48-57.
- Blackwell, S. (2015). *The Archimedes forest schools model*. Archimedes Earth Press
- Dey, I. (2003). *Qualitative data analysis: A user friendly guide for social scientists*. Routledge.
- Edeş, H. (2022). *Orman okulu yaklaşımı eğitimi alan okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yeterliklerine ilişkin algı düzeylerinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Eroğlu, S. B. (2022). Orman okulu yaklaşımının felsefesi, temel ilkeleri ve güvenlik-sağlık prosedürleri. S. Yılmaz-Uysal & T. Coşkun-Tuncay (Ed), *Erken çocukluk eğitiminde orman pedagojisi el kitabı* içinde (ss. 1-24). Nobel Akademik Yayıncılık
- Forest School Foundation (2023). *Forest school history & philosophy*. <https://www.theforestschoolfoundation.org/background-information-history>
- FSA (2023a). *Forest School myth busting*. <https://forestschoollassociation.org/forest-school-myth-busting/>
- FSA (2023b). *Full principles and criteria for good practice*. <https://forestschoollassociation.org/full-principles-and-criteria-for-good-practice/>
- Gülöksüz, E. (2010). Doğal kaynağa dayalı sermaye birikimi ve orman sayılan alanlarda mülkiyet hakları. *Memleket Siyaset Yönetim*, 5(12), 70-89.
- Harris, F. (2017). The nature of learning at forest school: practitioners' perspectives. *Education 3-13*, 45(2), 272-291.
- Hoyt-Parrish, V. (2018). *The impact of a forest school model and an interdisciplinary curriculum in a third-grade classroom: An action research study*. [Unpublished doctoral dissertation]. University of South Carolina.
- Kanat, T. (2020). *Orman okulu uygulamalarının okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Knight, S. (2013). The impact of Forest School on education for sustainable development in the early years in England. In S. Knight (Ed.) *International perspectives on Forest School: Natural spaces to play and learn*, (ss. 1-11). Sage.

- Koyuncu, M. (2019). *Okul öncesi eğitimde alternatif yaklaşım: Orman okullarında öğretmen, veli ve yönetici görüşlerinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Köroğlu, V. (2009). Çevreci Atatürk. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 57-69.
- Larimore, R. (2016). Defining nature-based preschools. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 4(1), 32-36.
- Leather, M. (2018). A critique of “Forest School” or something lost in translation. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 21, 5-18.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Little, H., & Eager, D. (2010). Risk, challenge and safety: Implications for play quality and playground design. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(4), 497-513.
- Marriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için rehber. S. Turan (çev. ed.). Nobel Yayıncılık.
- Maxwell, J. A. (2012). *Qualitative research design: An interactive approach*. Sage publications.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar*.
- MEB (2021). *Doğa ve fen eğitimi: Etkinlik kitabı*. Arcs Matbaacılık
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Murray, R., O'Brien, E. (2005). *Such enthusiasm -a joy to see: An evaluation of Forest School in England*. Report to the Forestry Commission.
- National Council for Social Studies (2023). *National curriculum standards for social studies: introduction*. <https://www.socialstudies.org/standards/national-curriculum-standards-social-studies-introduction>
- O'Brien, L. (2009). Learning outdoors: the Forest School approach. *Education 3–13*, 37(1), 45-60.
- Orman Genel Müdürlüğü (2020). *2020 Türkiye orman varlığı*. OGM Ofset.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage.
- PLT (2023). *Forest literacy framework: A guide to teaching and learning about forests*. https://www.plt.org/wp-content/uploads/pdf/PLT_Forest-Literacy-Framework.pdf
- Robertson, J., Martin, P., Borradaile, L., & Alker, S. (2009). Forest kindergarten feasibility study. *Creative STAR Learning Company and Forestry Commission Scotland*, 1-38.
- Seale, C. (1999). The quality of qualitative research. *The Quality of Qualitative Research*, 1-224.
- Sobel, D. (2014). Learning to walk between the raindrops: The value of nature preschools and forest kindergartens. *Children Youth and Environments*, 24(2), 228-238.
- Sönmez, Ö. F. & Durmuş, C. B. (2021). Orman okuryazarlığı. K. Karatekin & E. Gençtürk-Güven (Eds.) içinde *Sosyal bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar II* (ss. 245-270). Pegem Akademi.

- Stake, R. E. (1981). Case study methodology: An epistemological advocacy. In W. W. Welsh (Ed.), *Case study methodology in educational evaluation. Proceedings of the 1981 Minnesota Evaluation Conference* (ss. 31–40). Minnesota Research and Evaluation Center.
- Stake, R. E. (2008). Qualitative case studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Strategies of qualitative inquiry* (ss. 119–149). London: Sage Publications, Inc.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2017). *Investigation of 5-year-old preschool children's biophilia and children's and their mothers' outdoor setting preferences*. [Unpublished doctoral dissertation], Middle East Technical University.
- Yılmaz-Uysal, S. (2022). Orman okulu yaklaşımının felsefesi, temel ilkeleri ve güvenlik prosedürleri. S. Yılmaz-Uysal & T. Coşkun-Tuncay (Ed), *Erken çocukluk eğitiminde orman pedagojisi el kitabı* içinde (ss. 1-24). Nobel Akademik Yayıncılık
- Yılmaz-Uysal, S. & Sicim-Sevim, B. (2022). Bir oyun alanı olarak orman: Orman okulu uygulamalarında oyun, riskli oyun ve oyunseverliğin desteklenmesi. S. Yılmaz-Uysal & T. Coşkun-Tuncay (Ed), *Erken çocukluk eğitiminde orman pedagojisi el kitabı* içinde (ss. 1-24). Nobel Akademik Yayıncılık
- Zayımoğlu-Öztürk, F. (2014). Sosyal bilgiler dersinde arkeolojik kazı çalışması ve müze gezisi. *Journal of Inquiry Based Activities*, 4(1), 12-26.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The forest school is a philosophy and a pedagogy. This philosophy aims to reduce alienation from the forest and increase proximity to the forest. It has certain principles. Not only forests but also other natural areas are suitable for this pedagogy. This pedagogy is an interdisciplinary approach. It covers four core areas (science, math, language, and social studies). It also covers other disciplines. This study focused on the relationship between social studies and forest school. In the related literature, there are two studies on the relationship between social studies teaching and forest school. However, these studies are not directly related to social studies. This is a shortcoming. This study aims to examine teachers' experiences on the role of forest school in teaching social studies. The research questions are as follows:

- What is this experience according to the teachers who have forest school experience in teaching social studies?
- What are the learning areas and achievements related to the forest school experience in the social studies teaching curriculum according to the teachers' experiences?
- What are the teacher gains regarding the forest school experience in teaching social studies according to the teachers' experiences?
- What are the student achievements regarding the forest school experience in teaching social studies according to the teachers' experiences?
- According to the teachers' experiences, what are the problems related to the forest school experience in teaching social studies, and what are the solutions for these problems?
- What are the teachers' suggestions regarding the forest school experience in teaching social studies according to their experiences?

- What are the teachers' views on the conceptualization of nature and science school according to their experiences and reasons?

Method

In the research, we used the case study method, one of the qualitative research methods. The situation in this research is as follows: The relationship between social studies teaching and forest school in the context of teachers' experiences. We chose the research topic because we were interested. Therefore, the research is an internal case study.

The research participants are teachers in public schools affiliated with the District Directorate of National Education. All participants are classroom teachers with forest school experience at the same Nature and Science School Practice Center. There is no other similar center in the relevant district. There is no teacher who has had this experience in a different branch. Participants were selected by purposive sampling method. There are two working groups. The criterion for the first group is to be a teacher who applies the philosophy of the forest school in teaching social studies. The criterion for the second group is to be a teacher with forest school experience under expert guidance. The codes of the first group: YO1, YO2. Codes for the second group: O1, O2, O3, O4, O5.

We collected data through interview forms and activity plans. There were three parts to the interview form: demographic information, the relationship between social studies and forest school, and nature and science school conceptualization. We received the activity plans from two experienced teachers. We analyzed the data with the descriptive analysis method. We determined the themes according to the interview questions.

For validity and reliability, we did the following: triangulating, participant validation, adequate participation in data collection processes, stating our stance, expert review, and auditing. We paid attention to ethical issues in data collection, analysis, and presentation. We obtained ethics committee approval.

Results and Discussion

The results of the research are as follows:

- Forest school experience is meaningful in teaching social studies.
- The most suitable learning area for the forest school experience in social studies teaching is the learning area of people, places, and environments. Other learning areas are culture and heritage; production, distribution, and consumption; science, technology, and society.
- Teachers gain from forest school experience in teaching social studies. First of all, their experience/awareness increases. So perspectives widen.
- Students gain from forest school experience in teaching social studies. First, problem-solving skills develop.
- If necessary preparations are made, and precautions are taken before this experience, there will be no problems.
- Risky activities/games/tasks should be included more in these experiences.
- The concept of nature in the nature and science school conceptualization is appropriate. However, the concept of science can be changed.

In conclusion, classroom teachers can perform forest school activities in teaching social studies. These experiences are meaningful for both teachers and students. However, there may be a few problems with these experiences. These problems can be solved in line with the relevant recommendations. Moreover, this study includes some limitations. The study is primarily limited to seven participants. This study can be repeated with different participants.

The study is limited to qualitative measurement tools. This study can also be done with quantitative measurement tools.

Ek 1. Araştırma Soruları

- Sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimi olan öğretmenlere göre bu deneyim nasıldır?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayıp uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin kendi yürütücülüğünde bu deneyimi yaşama istekleri nasıldır?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenlere göre bu deneyim nasıldır?
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretimi dersi programında orman okulu deneyimi ile ilişkili kazanımlar ve öğrenme alanları neledir?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayıp uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin görüşlerine göre öğretim programında orman okulu ile ilişkili kazanımlar ve öğrenme alanları neledir?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenler ilgili dersi öğretim programında yer alan hangi kazanımlar ve öğrenme alanları üzerinden kurmuştur?
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin öğretmen kazanımları neledir?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayıp uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin görüşlerine göre bu deneyimi yaşayacak olan öğretmenlerin elde edecekleri kazanımlar nelerdir?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerin bu deneyimden elde ettikleri kazanımlar nelerdir?
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin öğrenci kazanımları neledir?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayıp uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin görüşlerine göre bu deneyimi yaşayacak olan öğrencilerin elde edecekleri kazanımlar nelerdir?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerin ilgili derse katılan öğrencilerinin bu deneyimden elde ettikleri kazanımlar nelerdir?
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin problemler nelerdir ve bu problemlerin çözüm durumları nasıldır?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olmayıp uzman rehberliğinde deneyimi olan öğretmenlerin görüşlerine göre bu deneyimde yaşanabilecek olası problemler nelerdir ve bu problemlerin çözülebileceğine ilişkin inançları nasıldır?
  - Sosyal bilgiler öğretiminde kendi yürütücülüğünde orman okulu deneyimi olan öğretmenlerin bu deneyimlerde karşılaştıkları problemler nelerdir ve bu problemlere çözüm bulma durumları nasıldır?
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre sosyal bilgiler öğretiminde orman okulu deneyimine ilişkin önerileri nelerdir
- Öğretmenlerin deneyimlerine göre doğa ve fen okulu kavramsallaştırmasına ilişkin görüşleri nedenleriyle birlikte nelerdir?